

Dr Tone Ferenc

POLITIKA DENACIONALIZACIJE SLOVENACA

Jedan od najtežih nacističkih zločina nad slovenačkim narodom u toku drugog svetskog rata bilo je sprovođenje mnogobrojnih deportacija Slovenaca. Od tog perioda prošlo je 39 godina.

Deportacije su bile osnovni uslov za postizanje glavnog cilja nacističke okupacije slovnačkih područja — potpune i brze germanizacije. Namera okupatora je bila da što pre germanizuje slovnački živalj. Prvih nedelja okupacije nacisti su govorili da Slovenci u Štajerskoj imaju samo tri do četiri godine vremena da nauče nemački jezik jer će se nadalje na okupiranoj teritoriji govoriti samo nemački. Prvo će slovenačka reč izaći iz javnog a kasnije iz privatnog života, dok je u školama, crkvama i nekim drugim ustanovama zabranjena upotreba slovenačkog jezika, već od prvog dana okupacije. Čoveka zapanjuje tako kratak rok koji su postavili nacisti za uništenje slovenačkog naroda kao etničke grupe. Tako kratak rok za potpunu germanizaciju, koji su postavili nacisti u okupiranim slovenačkim pokrajinama, osobito u Donjoj Štajerskoj, nisu odredili ni u jednoj okupiranoj pokrajini. U Poljskoj, gde su nekoliko predela jednostavno priključili Nemačkom rajhu za germanizaciju su odredili duži rok, za seoska područja naprimer 25 godina, a u Češkoj bi sa korenitijom germanizacijom počeli tek posle rata. Nestrpljivost nacista kod sastavljanja planova o uništavanju slovenačkog naroda govori o tome, koliko je slovenački narod smetao nacističkim zločincima.

Ne samo javne izjave nacističkih funkcionera o brznoj germanizaciji područja, nego i njihovi poduhvati su kazivali o ozbiljnosti ove namere. Jedva možemo nabrojati važnije poduhvate sa kojima su nacisti započeli ostvarivati svoje zamisli o uništenju slovenačkog naroda. Niz poduhvata je bilo namenjeno odstranjivanju svega što bi pokrajini davalo slovenački izgled. Do određenog roka su sklonjeni svi slovenački natpisi, germanizovana su imena krajeva, prezimena i ukinuto sve što bi moglo razbuditi svest slovenačkog naroda. Slovenci su živeli bez svojih političkih, kulturnih i stručnih organizacija, društava i ustanova. Već u prvim danima okupa-

cije raspuštene su sve slovenačke organizacije i ustanove i zaplenjena je sva njihova imovina. Za nekoliko meseci trebalo je da ischeznu svi materijalni ostaci slovenačke kulture. Po programu, trebalo je uništiti sve što je slovenački narod stvarao više od sto godina, treba uništiti čak i muzejske predmete. Kada su zaplenjene sve slovenačke knjige, a veći deo i uništen, Himler je imenovao posebnu »stručnu« komisiju koja je tokom čitave jeseni i zime 1941. godine sa užitkom pretraživala po ormanima i tavanima proteranih Slovenaca, da bi uništila ostatke slovenačke materijalne kulture, a onda otvorila nemačke lokalne muzeje, kojima je trebalo istaći kulturna dobra koja upućuju na nemački karakter pokrajine.

Najviše pažnje nacisti su posvetili oblasti vaspitanja i obrazovanja. Brzo otvaranje dečjih vrtića i uvođenje isključivo nemačkih škola, od osnovnih do gimnazija, imalo je za cilj brzo uništenje nacije. Germanizacija dece trebalo je da se obavlja u dečjim vrtićima i školama, a omladine u posebnim nemačkim omladinskim organizacijama, dok je odraslo stanovništvo primalo germanizaciju u posebnim organizacijama, kao što je »Štajeriše Hajmatbund« (Štajerski zavičajni savez) i »Kertner Folksbund« (Koruški narodni savez). Ove organizacije, pod rukovodstvom **Nacional socijalističke dojče arbjaten parti** bi brinule za germanizaciju i nacistifikaciju Slovenaca, koje bi posle detaljne rasne i političke istrage zadržali kući i postepeno uključivali u ove organizacije. Organizovali su čak veći broj tečajeva nemačkog jezika i više »valova« masovnih političkih skupova.

Još izrazitije namere okupatora da unište slovenački narod kao etničku grupu predstavljalo je masovno izgnanstvo Slovenaca. Kao i kod drugih poduhvata na uništenju nacije nacisti su smatrali deportaciju kao izuzetan poduhvat za potpunu germanizaciju pokrajine. Već samo broj ljudi predviđen za proterivanje govori o značaju koji su davali tom poduhvatu. U prvim dokumentima, koji govore o proterivanju Slovenaca nailazimo na broj od 220.000 do 260.000 što znači da je svaki treći Slovenac koji je tada živeo pod nemačkom okupacijom morao napustiti svoj dom i otići u inostranstvo. Tako masovnu deportaciju u ono vreme, nisu predvideli ni u jednoj okupiranoj pokrajini. Ovakav gedicidni zločin nad slovenačkim življem, nacisti su nameravali, prema podacima iz njihovih dokumenata, da izvrše u toku nepunih 5 meseci, tj. od maja do oktobra 1941. godine. To znači da su odlučili odvoditi svakog dana iz pojedinih slovenačkih pokrajina oko 1.700 lica, ili po tri transporta. Bio je ovo njihov najveći plan raseljavanja jer ni iz jedne do tada okupirane zemlje nisu proterali ovoliki broj stanovnika.

Po osnovnim smernicama koje je aprila 1941. godine izdao državni komesar za utvrđivanje germanizacije Hajnrih Himler i koji je neočekivano došao iz Celovca u Maribor,

trebalo bi proterati bar četiri vrste ljudi prema nacističkom rangiranju.

Prvi i najjači udarac su nacisti naneli slovenačkim intelektualcima (profesorima, učiteljima, sveštenstvu itd.) koji su navodno bili krivi za buđenje slovenačke narodne svesti u vreme slovenačkog narodnog preporoda. U kolikoj meri su zlostavljali taj sloj slovenačkog naroda, govori podatak, da su pojedinci predlagali Himleru streljanje slovenačkih intelektualaca, kao što je to činjeno na pojedinim područjima u Poljskoj. Himler se sa time nije saglasio plašeći se negativne reakcije u Ljubljani i u Hrvatskoj, a svakako bi pristao na taj plan u slučaju da se Slovenija nalazila na nekom zabačenijem delu Evrope. Nije teško naslutiti kakva bi bila sudbina Slovenaca u slučaju nacističke pobeđe. Himler je ipak bio za potpunu proteru slovenačkih intelektualaca smatrajući da će time postići brzu i potpunu germanizaciju. Spisak lica ove grupe su nacisti doneli iz austrijskih pokrajina tako da je njihovo hapšenje odmah počelo. Uskoro su napunili zatvore i počeli pripremati nove.

НЕРГОБА

Njihov cilj je takođe bio da pored intelektualaca proteraju i većinu ljudi koji su se posle 1914. godine naselili na gorenjskoj i Slovenačkoj Štajerskoj. To su bili većinom Primorci, koji su prebegli u srednju Sloveniju tokom ili posle prvog svetskog rata. Nacisti su ih podrugljivo zvali »čiči«. Spisak imena ove grupe ljudi su, u drugoj polovini aprila 1941, sastavljale komisije koje su proveravale njihovu nacionalnost i političko opredeljenje, a bile su ujedno i članovi Švapsko-nemačkog kulturnog saveza. Samo u Slovenačkoj-Štajerskoj su nabrojali oko 44.000 takvih doseljenika.

Treću i najveću grupu proteranika bi sačinjavalo stanovništvo određenog pojasa uz novu granicu Nemačkog rajha, Italije i t.z. Nezavisne države Hrvatske. Kako su prve dve pomenute grupe želeli proterati da bi im onemogućili dalji uticaj na ostalo stanovništvo u okupiranim pokrajinama koje su hteli germanizovati, tako bi odbrambeni seljaci sa ralom i mačem čuvali jugoistočnu granicu Nemačkog rajha i kao nemački odbrambeni bedem čuvali germanizaciju Slovenaca u Ljubljanskoj pokrajini i Hrvata u Nezavisnoj državi Hrvatskoj. Nije nam tačno poznat obim tog pojasa na Gorenjskoj, ali ipak znamo, da bi išao uporedo sa novom granicom Nemačkog rajha sve do škofjeloških planina, na jugoistoku od Save i Dobave, uzduž Sutle do Podčetrтка na Slovenačkoj Štajerskoj a takođe bi zauzeli pojas između Slovenačke Štajerske i Gorenjske od Trojan do Zagorja. Širina tih pojasa bi iznosila od 15 — 20 km. a dužina oko 200 km.

Koliko daleko je išla nezasićenost za novim teritorijama pojedinih nacističkih funkcionera na Štajerskoj, svedoči nacistička okupacija onih delova Ljubljanske pokrajine, južno od nove granice, koje je na geografskoj karti zacrtao Hitler. Neki pojedinci su čak predložili da se u iseljenu te-

ritoriju uključi i severno područje do Celja ili čak do Slovenskih Konjica. Sa svih tih pojasa je bilo predviđeno, da se protera 180,000 do 200,000 ljudi i da se naseli više desetina hiljada Nemaca i to Kočevskih.

Četvrtu grupu bi sačinjavalo stanovništvo koje neće da moli za prijem u organizacije »Štajeriše Hajdmatbund« i »Kertniše Folksbund«, ili ono koje neće primati nacisti iz rasnih ili političkih razloga.

ПОРФАА
КОРТОБРА

Razlozi, zbog kojih su morale ove četiri grupe ljudi napustiti svoje domove, nisu isti: ljude u prvim dvema grupama su nacisti smatrali za protivnike nacizma, Nemačkog rajha ili germanizacije, dok su proterivanjem treće grupe hteli dobiti prostor za naseljavanje Nemaca, a četvrtu grupu su sačinjavali ljudi koje Nemci nisu smatrali pristojnim za germanizaciju i oni koji nisu želeli germanizaciju.

Sve ljude predviđene za proterivanje bi prethodno rasno pregledali i ocenili, kao što su radili sa stanovništvom obeju okupiranih slovenačkih pokrajina, pa tek onda poslali u Nemačku gde su u početku planirali da pošalju sve slovenačke proteranike. Najprije su počele t.z.v. »komisije za preseljavanje«, sa pregledom i ocenom stanovništva pored Sutle i Save, onda doseljenika posle 1914. godine i konačno, ostalo stanovništvo. Na Gorenjskoj i u Mežiškoj dolini nisu pregledavali pojedinačne grupe, nego celokupno stanovništvo od opštine do opštine, počevši u Mežiškoj dolini. Ozbiljni pregledi i ocene skoro celokupnog stanovništva okupiranih slovenačkih pokrajina svedoče o čvrstoj nameri nacista da potpuno pretresu slovenački živalj, jer tako velikopotezne poduhvate nisu učinili nigde. Koliko im se žurilo dokazuje nam postupak u Mežiškoj dolini, gde su već u prvoj polovini aprila 1941. godine pregledali i ocenili narod. Na Štajerskoj su počeli sa takvim radom već 23. aprila 1941. godine. Stariji ljudi se sigurno sećaju kako su se u određenim danima skupljale porodice, pojedinačno postrojene u redove ispred komisije, koja je određivala narodnu pripadnost, političku prošlost i rasnu vrednost porodice ili pojedinih članova. Na steni sa strane je visilo veliko ogledalo u kome su ocenjivači rase mogli da vide sa svih strana sve značajne delove tela — oblik glave, položaj nosa, ušiju itd. U nekim opštinama su čak brojili koliko ljudi ima plave oči i kosu, a lica sa karakterističnim rasnim osobinama su fotografisali. Među onima koje su pregledali sa namerom da ih proteraju, izabrali su više od deset hiljada takvih koji su bili rasno vrlo dobro ocenjeni. Umesto u Srbiju, rešili su da ih pošalju u Nemačku, sa ciljem da Nemačkom rajhu sačuvaju »dobru krv«. Bili su mišljenja da je šteta tako »dobar rasni elemenat« prepuštiti Srbiji.

Većina drugih Slovenaca, koje su počeli nazviati »zavičajaju odani Štajerci«, i »Zavičajaju odani Korušci«, bi još izvesno vreme ostali kući. Na osnovu nekih podataka zaklju-

čujemo da bi posle završetka rata, ako bi pobedili i njih odveli u istočnu Evropu, naselili kao seljake ili upotreбили kao jeftinu radnu snagu.

Još se jugoslovenski narod nije osvestio od vojnog udara, a nemačka policija i vojska su već hapsile slovenački narod. Odmah posle dolaska počeli su puniti zatvore koji su bili prepuni, a u međuvremenu su otvarali nove. Prva hapšenja su vršena po spiskovima koje su doneli sa sobom iz Gradca, Celovca ili Berlina. Dopunjavali su ih stalno sa podacima dobijenih od članova Švapsko-nemačkog kulturnog saveza, čiji šovinističko i velikonemački usmereni deo već duže vremena ilegalno, priprema put nemačkoj agresiji i okupaciji. Ova grupa je okupaciju, koja je bila najveća nesreća za slovenački narod, pozdravila kao »oslobođenje od srpskog jarma« uključila se u okupatorski politički i teritorijalni aparat za uništenje nacionalnosti. Pojedini članovi su takođe učestvovali kod hapšenja i mučenja Slovenaca.

ПОРТАА

Ljude su hapsili obično kasno noću ili rano ujutro da bi ih zatekli kući i onemogućili bilo šta da sakriju. Mišljenja sam da je tadašnje stanje o crnim danima najbolje izrazio u svojoj pesmi mladi pesnik Karel Destovnik-Kajuh:

Crna kola voze noćima
crna, teška predosećanja gore u ljudima,
Čela mračna,
rad proklinju u tim danima,
lica sva drugačija
kao za smešak
Što ću raditi i crnčiti,
Kad ću noćas možda u tamnici spavati.

Svu imovinu zatvorenih i prognanih Slovenaca nacisti su oteli u korist utvrđenog nemačkog življa ili drugim rečima: za plansko naseljavanje Nemaca i za sistematsku germanizaciju onih Slovenaca koji su ostali kući. Odmah posle hapšenja, na ulaznim vratima kuće ili stana zalepili bi oglaš pisan nemačkim ili izopačenim slovenačkim jezikom koji je oglašavao zaplenu u korist državnog komesarijata za utvrđivanje nemačkog naroda. Rodbinu zatvorenika su još izvesno vreme ostavili kući, a hapsili bi ih nekoliko dana pre odlaska transporta i odveli u izgnanstvo.

Za pripremu masovnih deportacija Slovenaca su nacisti, već u aprilu 1941. godine, osnivali posebne štabove na Gorenjskoj i Štajerskoj na čelu sa komandantima policije i službe sigurnosti. Pošto su komandanti imali i druge zadatke, bavili su se isključivo načelnim pitanjima deportacije, a ostala manje važna pitanja su poverena njihovim načelnici-

ma štaba tj. dr Hans Gaveru za Gorenjsku i Hajncu Humiču za Donju Štajersku. Svaki štab za preseljavanje je činio tri odeljenja: raspisni, rasni i tehnički a rukovodili su esesovski oficiri.

Posle sačinjavanja štabova za preseljavanje su organizovali logore za zarobljenike. Glavni logori za Štajersku su bili u Meljskoj kasarni u Mariboru i trapistovskom manastiru i dvorcu Brestanica kod Krškog. Pored ovih logora postojalo je nekolicina manjih: Dvorac Borl kod Ptujca, Župnišče (dom sveštenika) u Šmartnom kod Slovenj. Gradeca, gradske kasarne, kapucinarski manastir i sudski zatvor »Stari piskar« u Celju. Glavni logor na Gorenjskoj je bio u ženskom zatvoru u dvorcu Begunje, koji je 20. maja 1941. godine ukinut i zamenjen logorom u episkopskoj gimnaziji u Šentvidu nad Ljubljanom.

U logore su prvo dovođili zatvorenike iz tamnica jer su one bile prepune, a kasnije i ostale zarobljenike. Logori su bili ograđeni bodljikavom žicom i zastraženi. Ličili su na koncentracione logore. Iako nisu u njima postojale gasne komore i krematoriji, bili su puni nasilja i ponižavanja kao koncentracioni logori. Oni zarobljenici koji su dovedeni među prvima su i bili podvrgnuti dvostrukom poniženju i vređanju. Prvo zbog toga što su bili Slovenci, a drugo što su bili intelektualci.

Sadistički su ih tukli, zatvarali u samice ili dimnjake, pretili oružjem. Okupator, zaslepljen nacionalnim šovinizmom, najtežim rasizmom i često u pijanom stanju, je sadistički dokazivao zarobljenim Slovencima, da su prestali da budu ljudi već samim tim što su prepušteni na nemilost Nemaca.

Počelo je prvo razdoblje najtežeg iskušenja za slovenački narod, kako u celosti tako i za pojedince. Mnogi su se tada zapitali, da li će moći izdržati do kraja taj mukotran put po kome su krenuli. I slovenački pesnik se upitao: »Narode, šta će s tobom biti, narode moj?«

Nemci su nailazili na prepreke i pre nego što su počeli sa izgnanstvom Slovenaca. Vojno zastupništvo, koje je bilo zaduženo za odvoz većeg broja vojnika sa Balkana, nije obezbedilo dovoljan broj prevoznih sredstava. Vojni zastupnik za Srbiju takođe je bio nespreman da prihvati onoliko veliki broj slovenačkih proteranika, jer je u Srbiju, južno od Save, svakodnevno dolazilo na hiljade Srba, koji su bežali pred ustašama i mađarskim okupatorom. Usled ovakve situacije nacisti su bili prisiljeni da pronađu nove predele za slovenačke progonjenike. Sredinom maja 1941. godine je ustaška vlada u Zagrebu izrazila spremnost da prihvati proterane Slovence i to u onolikom broju koliko sme proterati Srba. Konačan dogovor je postignut 4. juna 1941. godine na konferenciji u Zagrebu.

U to vreme su najavljivali manji broj Slovenaca koje treba proterati, tj. samo oko 179.000. Osetno su smanjili broj na Gorenjskoj jer su iz plana izostavili doseljenike posle 1914. godine i lica koja su ozbiljno i dobro procenjena. Sve više su počeli razmišljati o potrebama privrede tj. o pitanjima, da li da šalju u Srbiju i Hrvatsku rasno dobro ocenjene Slovence, pošto je njima neophodno potrebna radna snaga u vojnoj industriji a moraju je nabavljati sa strane.

Tri dana posle konferencije u Zagrebu, 7. juna 1941. godine nacisti su iz logora u Mariboru, sa železničke stanice u Slovenskoj Bistrici, poslali prvi transport Slovenaca u Srbiju. Zbog toga je 7. jun od 1941. godine nadalje, proglašen danom slovenačkih izgnanika. Do 5. jula su iz Maribora i logora Rajhenburg odvezli ukupno 12 transporta, odnosno 4.864 ljudi. Od 6. do 10. jula su iz logora u Šentvidu nad Ljubljanom otpremili u Srbiju 5 transporta sa 2.313 ljudi.

Kada su nacisti prestali sa proterom Slovenaca u Srbiju nastavili su sa proterivanjem u Hrvatsku. Svakog dana su policijske jedinice dovodile u logore u Mariboru i Rajhenburgu nekoliko stotina Slovenaca, ukupno preko 10.000. 11. jula je poslat prvi transport u ustaški logor u Slovenskoj Požegi, a do 27. septembra je odvezeno ukupno 21 transport, odnosno 9.793 lica.

Proterivanje Slovenaca u Hrvatsku nije teklo tako nesmetano kao u Srbiju. Četrnaest dana su transporti prolazili tačno po voznom redu, a onda je usledio zastoj od jedne ili više sedmica. Naciste su, kod proterivanja Slovenaca i njihovog zločinačkog rada, sputavale razne tehničke prepreke, kao i narodnooslobodilačka borba slovenačkog i ostalih jugoslovenskih naroda. Već u prvoj polovini avgusta su morale policijske jedinice da zbog praćenja Cankarevog bataljona prekinu proterivanje. Kada su se vratile nastavile su sa proterom, ali samo jedan dan, pošto je Himler 20. avgusta 1941. godine naredio da se obustavi protera. Javljeno je i to naročito iz Beograda, da se pobuna jugoslovenskog naroda proširuje i jača usled izgnanstva ljudi iz svojih domova. Kada su za nekoliko dana tačno ispitali situaciju i uskladili svoja gledišta, Himler je dozvolio nastavak proterivanja ljudi iz Slovenačke Štajerske, ali u manjem obimu, dok je protera na Gorenjskoj odložena do kraja rata. Posle svega ovoga su nacisti sa velikom teškoćom odvezli nekoliko transporta iz logora Rajhenburg u Hrvatsku. Ustaška vlada je obustavila prijem Slovenačkih izgnanika usled rasplamsalog ustanka u Srbiji (u to vreme je osnovana Užička partizanska republika). Takođe su nemačke vojne oblasti u Srbiji prekinule sa prijemom proteranih Slovenaca. Vrlo nezgodna situacija je bila u t.z. »Nezavisnoj državi Hrvatskoj«, dge su Ustaše morale prognane Slovence prebaciti iz Bosne u severne delove Hrvatske, tako da su i oni bili u nedoumici, što činiti sa proteranim narodom. Krajem septembra 1941. godine ustaška vlada nije bila u mogućnosti da primi ni jednog slovenačkog proteranika.

ПОБЕДА

Zajednička borba jugoslovenskog naroda protiv okupatora i njegovih plaćenika 1941. godine nije samo sprečavala nacističku proteru Slovenaca u Srbiju i Hrvatsku, već je potpuno onemogućila njihov rad. Iako su nacisti želeli produžiti sa proterom Slovenaca u Srbiju i Hrvatsku, nisu to mogli ostvariti osim protere u Nemačku, ali i to u vrlo malom obimu i uz velike napore i prepreke.

Krajem septembra 1941. godine su se nacisti našli u velikoj dilemi oko izgnanstva Slovenaca; želeli su iseliti još nekoliko desetina hiljada, da bi njihovu zemlju naselili kočevskim i drugim Nemcima, ali nisu znali gde da ih isele. Iz oko 100 km. dugačkog i 10-20 km. širokog pojasa, pored nove granice sa Italijom i t.z.v. »Nezavisnom državom Hrvatskom« od Italije do Podčetrčka, su planirali proterati oko 60.000 ljudi, a nisu znali gde iako je već bila jesen kada bi trebali završiti sa izgnanstvom Slovenaca. Nekoliko nacista je predložilo, da se produžetak protere odloži do proleća 1942. godine, ali Himler se tome protivio, jer je obećao kočevskim Nemcima da će ih preseliti pre početka zime na imanja proteranih Slovenaca u pograničnom pojasu. Gusto naseljeni Nemci bi onemogućavali svake kontakte između Slovenaca u Nemačkom rajhu i Slovenaca pod italijanskom okupacijom, odnosno Hrvatima. Pošto su kočevski Nemci bili spremni za selidbu u Posavinu i predeo oko Sutle, gde su slovenački seljaci tek sklonili letinu, Himler je odlučio da sa proterivanjem Slovenaca ne čeka do proleća. 18. oktobra 1941. godine je izdata naredba da se Slovenci iz Posavine i pored Sutle proteraju za Nemačku. Posle dva dana su se svugde pojavili plakati na kojima je objavljena ta strahotna vest i pretnja kaznom svima koji će se protiviti.

Pet dana posle zloglasne naredbe Himlera, tj. 23. oktobra ujutro, policijska odeljenja su počela da hapse ljude po selima pored hrvatske granice. Opoljavaljivali su sela i zaseoke, masovno isterivali ljude iz kuća i odvodili zajedno sa njihovim najnužnijim stvarima u logor Rajhenburg. Tamo su sve popisali i posle jednog ili dva dana poslali vozom za Nemačku. 24. oktobra je poslat prvi transport u Šleziju, a poslednji 30. jula 1942. godine. Ukupno je slato u Nemačku 62 transporta, tj. oko 37.000 ljudi.

Dosada opisana masovna protera Slovenaca po nacističkom planu odvijala se u tri talasa — prvi u Srbiju, drugi u Hrvatsku a treći u Nemačku. Proterani su bili nepoželjni ljudi, oni niske rase procene i oni predviđeni za germanizaciju. U Mariboru i na Bledu su pripremili spisak i kartoteke za oko 10.500 lica, ali usled prethodno pomenutih prepreka, odvezeno je u Nemačku 7 transporta manje, samo oko 200 lica. Ipak su na osnovu Himlerove naredbe, u vremenu od 25. avgusta 1941. godine do sredine aprila 1942. godine, proterali u Nemačku oko 1.000 koruških Slovenaca, koji su po njihovom mišljenju smetali konačnoj i potpunoj germanizaciji Koruške i bili simpatizeri narodnooslobodilač-

ПОБЕДА

kog pokreta slovenačkog naroda, koji je svoje prve korene ostvario na Koruškome.

U početku 1942. godine je počelo formiranje nove veće grupe proteranika, a koje nacisti nisu predvideli u svom planu u proleće 1941. godine. To su bili rođaci partizana i pobijenih talaca. Nacisti su smatrali da bi oni ometali rad na germanizaciji i smirivanju okupiranih teritorija. Od marta 1942. godine pa do jeseni 1944. godine su odveli u Nemačku oko 8.000 tih ljudi. Najbrutalniji način proterivanja Slovenaca je bio 1942. godine kada su nacisti odvajali decu od roditelja i nudili ih nemačkim porodicama na usvajanje a roditelje su odveli u koncentracione logore, gde su nekoliko odmah ubijali u gasnim komorama. Neka usvojena deca i danas se nisu vratila u domovinu. Imaju tuđa imena, govore tuđim jezikom, iako ih je rodila slovenačka majka i u njihovim venama teče slovenačka krv.

Po podacima, koje sam do sada naveo, nacisti su proterali iz obeju slovenačkih pokrajina i iz Koruške oko 64.000 Slovenaca (oko 1.000 pojedinačno, a u manjim grupama iz logora 7.177 u Srbiju, 9.793 u Hrvatsku i 46.194 u Nemačku). Ako dodamo još 1.700 lica, koja su po podacima nacista izbegla hapšenje i prebegla u Ljubljansku pokrajinu i Hrvatsku, znači da su takođe živeli u izgnanstvu, možemo tvrditi da je nacistička protera pogodila najmanje 80.000 Slovenaca. Nacisti su, znači, iz okupiranih slovenačkih pokrajina proterali oko 10 procenata stanovništva, koje je živelo pod nemačkom okupacijom. Ni iz jedne okupirane teritorije u vreme rata nije nemački okupator proterao toliko veliki broj ljudi.

Sa teškim bolom u srcu je naš narod napuštao svoje domove i svoju otadžbinu. Bilo je mnogo primera da su ljudi pre ulaska u voz, ljubili svoju rodnu grudu ili poneli sa sobom pregršt slovenačke rodne zemlje. Sa stisnutim zubima i suzama u očima su se opraštali od onih koji su ostali. Jedina uteha u to vreme je bila sićušna iskrica nade da će nekada ipak biti kraj nacističkoj tiraniji. Nacisti koji su pratili transport slovenačkih proteranika u Srbiju i Hrvatsku, protestvovali su da izgnanici pevaju slovenačke pesme i bodre narod. Ljubljana je na poziv Oslobođilne fronte, poslala na hiljade svojih pristalica na železničke stanice, da se oproste od proteranika iz Šentvida. Oproštaj se pretvorio u masovnu demonstraciju protiv okupatora, u protest protiv zločina.

Isto kao što su izgnanici ispraćeni od slovenačkog naroda u domovini, tako su i prihvaćeni od srpskog naroda u Srbiji. Vesti i izjave slovenačkih proteranika kao i Nemačke policije, koja je pratila transport, potvrđuju da su bili primljeni od strane srpskog življa sa neopisivim simpatijama i bratskom ljubavlju. Za transport, koji je 7. jula 1941. godine došao u Srbiju, na dan kada je u Srbiji pukla prva partizanska puška, nemačka policija je zapisala sledeće »Ka-

ПОРТА
КОРТОБА

da smo prešli srpsku granicu, mnoge železničke stanice su bile pretrpane srpskim življem, koji je svoje simpatije za iseljenike izražavao pesmom«. Srpski narod je proterane Slovence dočekivao masovno na železničkim stanicama ili u gradovima, sa srdačnim pozdravima i posluženjima. Ti dani su podsećali na praznik solidarnosti i uzajamnog bratstva jugoslovenskih naroda, pošto im je okupator odredio istu i tešku sudbinu. Tako topao i srdačan prijem je slovenačkim proteranicima u najtežem vremenu, olakšao muke, podigao moral i potkrepio volju za život.

Više desetina hiljada Slovenaca, bez svojih kuća i imovine, prognani iz otadžbine, živeli su pune četiri godine u izgnanstvu. Njihov život je bio naporan, pun nemaština i teškoća. Kada su se u proleće 1945. godine vraćali kućama, mnogi nisu ponovo videli rodni dom. Njihovi grobovi u Nemačkoj, Bosni, Srbiji, Hrvatskoj i drugde, danas mnogi zarasli u korov, još uvek nemo opominju i podsećaju da napredno čovečanstvo ne dozvoli slične strahote.